

Als remonstrants lid van de gecombineerde Doopsgezinde-Remonstrantse gemeente te Nijmegen, wilde ik graag wat meer weten over de verblijfsplaatsen en geschiedenis van de doopsgezinden in onze stad. Ruim voordat ik mijn plannen uit ging werken sprak ik erover met een doopsgezind lid van onze gemeente, mijn goede vriendin Truus. Kort daarna belde zij mij verontwaardigd op om te zeggen “dat meerdere doopsgezinden in Nijmegen lang geleden op de brandstapel omgekomen waren”. Ze was boos dat haar vredelievende geloofsgenoten zo aan hun einde waren gekomen! Ik was onder de indruk van haar verhaal en beloofde haar daar onderzoek naar te doen zonder te vragen hoe zij aan die kennis gekomen was. Truus werd ziek en na verloop van enkele maanden overleed zij.

Groot was mijn verbazing toen ik een maand na haar dood in het Nijmeegs archief aan de archivaris vroeg om informatie over de doopsgezinden in Nijmegen vanaf hun eerste aanwezigheid in de stad, toen hij zei: “Enkele maanden geleden was hier ook al een dame die mij daarnaar vroeg. Ik heb toen een krantenartikel uit 1989 voor haar opgezocht. Misschien is dat ook iets voor u?”

In “de Gelderlander” van 11 november 1989 stond een artikel met als titel “Bedreiging voor de samenleving” met als ondertitel “Brandstapel en verbanning voor de eerste Doopsgezinden in Nijmegen”. (Ds Joh. Van der Meer, doopsgezind predikant te Nijmegen besteedde in 1982 een gedeelte van zijn scriptie voor het proponentenexamen aan dit onderwerp). Waren de doopsgezinden dan niet zo vredelievend als hun geloofsleer uit de 16^e eeuw aangaf? Die kenmerkte zich door de volwassenendoop op persoonlijke geloofsbelijdenis, geweldloosheid en een sterke nadruk op individuele vrijheid van geloofsbeleving. Deze protestantse stroming kende geen strikte dogma's of hiërarchie met een autonome lokale gemeente.

Al geruime tijd voor de reformatie, een afscheiding van de Rooms Katholieke kerk in het noord westelijk gedeelte van Europa die door Luther in 1517 in gang was gezet, was er al een actie vanuit Zwitserland met bezwaren tegen de kinderdoop. De actievoerders wilden dat gelovigen zelf moesten bepalen of zij wel of niet lid van de RK kerk wilden worden. Deze actievoerders waren direct na hun geboorte RK gedoopt en lieten zich daarna als volwassenen nogmaals dopen. Zij werden Wederdopers genoemd. Via west Duitsland kwamen deze Zwitserse en Duitse volgelingen ook in Nijmegen terecht. Tijdens hun tocht naar de Lage Landen probeerden zij de reeds bij hun geboorte gedoopten over te halen om zich nogmaals te laten dopen om uiteindelijk een nieuw Vredesrijk te stichten. Dat ging echter niet zonder slag of stoot, zo ook in Nijmegen. Daar vielen zij de burgerij lastig en voerden een waar schrikbewind onder de autochtone bewoners die nog katholiek waren, om hen te dwingen over te gaan tot de volwassenen doop en zodoende hun oorspronkelijke geloof te verloochenen. Het katholieke stadsbestuur besloot de oproerkraaiers te vervolgen en ter dood te veroordelen. Hoeveel slachtoffers er geweest zijn is niet bekend. In 1557 worden de namen genoemd van een zestal veroordeelden, drie mannen en drie vrouwen. De mannen werden gewurgd en de vrouwen werden door verdrinking gedood. Voor het verbranden van de dode lichamen werd een brandstapel gebruikt, die wegens brandgevaar buiten de stadsmuren was geplaatst. Wellicht een verwijzing van de brandstapel toen, naar het huidige stadsdeel Galgenveld waarop de DoRekerk staat? Menno Simons, een uitgetreden RK priester uit Friesland had al in 1539 de grondslag voor de huidige vreedzame doopsgezinden gelegd. In 1602 kwam er enige rust in Nijmegen onder de doopsgezinde gelovigen, ook wel Mennonieten genoemd en vonden zij een vaste plek in de stad. Pas in april 1639, 100 jaar nadat Menno Simons zich inzette voor het beoogde Vredesrijk van de doopsgezinden, werd dat feestelijk herdacht en was de tijd van agressieve wederdopers voorgoed voorbij. (wordt vervolgd)

De overgebleven katholieke inwoners van Nijmegen kregen nog te maken met de beeldenstorm door de Calvinisten in 1566. Vanaf 1591 tot 1795 was hetatholicisme verboden in de stad en was het stadsbestuur protestants en zo ook de kerken. Vanaf 1795, het begin van de Franse tijd, werden de katholieken weer gedoogd en konden zij weer over hun kerken beschikken. Behalve de Stevenskerk, die bleef nog 400 jaar in protestantse handen totdat het een rijksmonument werd.

Janneke C. Lid DoRekerk, April 2026